

NEPREVE DENA PJESMA

114

ANONIM (oko 150. pr. n. e. /?/)

KLAUDIJIN EPITAF

O stranče, kratku zborim riječ, pročitaj, stoj.
To lijepe žene grobnica je nelijepa:
njoj roditelji ime daše Kaludija.
Svog muža ljubila je srcem čitavim
i dva je sina rodila, te ostavi
na zemlji jednog, drugog u njoj pokopa.
A ljubak bi joj govor, korak prikladan.
Uz pređu zbrinu dom. To rekoh. Odlazi.

Preveo D. Škiljan

LESION

ANTIČKI FILOZOFI

II: E – J

E

EDESİJE (Αιδέσιος), 4. st. Grčki filozof iz Kapadokije, neoplatonovac, osnivač škole u Pergamu.

○ nepoznato

EHEKRAT iz Flijunta (Έχεκράτης), 4. st. pr. n. e. Grčki filozof, Arhitin učenik i jedan od zadnjih predstavnika pitagorovske škole. Lice u Platonovu dijalogu *Fedon*.

○ nepoznato

EKFANT (Έκφαντος), 4. st. pr. n. e. Grčki filozof, pitagorovac, rodom iz Sirakuze. Prema nesigurnim svjedočanstvima navodno je tvrdio da se Zemlja okreće oko svog središta.

● *O kraljevskoj vlasti* (Περὶ βασιλείας)

EMPEDOKLO (Έμπεδοκλής), 483–423. pr. n. e. Grčki filozof iz Agrigenta. Osim filozofije bavio se i pjesništvom, retorikom i medicinom. Pod utjecajem ranijih filozofskih učenja pitagorovaca, elejaca i Heraklita E. razvija teoriju o četiri kvalitativno određena elementa (zemlja, voda, vatra i zrak) iz kojih miješanjem i rastavljanjem nastaju pod utjecajem „ljubavi“ i „mržnje“ sve pojedinačne stvari. U spjevu religiozno-mističnog karaktera *Očišćenja* razlaže učenje o „seobi duša“.

● *O prirodi* (Περὶ φύσεως), *Očišćenja* (Καθαρμοί)

○ *Kserksov silazak* (Ξέρξου διάβασις), *Politički spisi* (Πολιτικοὶ λόγοι), *Liječnički spis* (Ίατρικὸς λόγος)

ENESIDEM (Αἰνεσίδημος), 1. st. pr. n. e. Grčki filozof, skeptik, podučavao je u Aleksandriji. Jedan od najznamenitijih teoretičara antičkog skepticizma, E. je poznat po formulaciji tzv. deset „tropa“ (grč. – τρόποι) – argumenata koji onemogućavaju izricanje sudova o stvarnosti. Kod Fotija su sačuvani izvaci iz njegova glavnog djela u osam knjiga *Pironove misli*.

● *Pironove misli* (Πυρρώνειοι λόγοι)

○ *O mudrosti* (Κατὰ σοφίας), *O istraživanju* (Περὶ ζητήσεως), *Nacrt Pironove filozofije* (Ἔπιτύπωσις εἰς Πυρρώνεια)

ENIJA iz Gaze (Αλφειάς), 5. st. Grčki filozof, neoplatonovac. U dijalogu *Teofrast* raspravlja između ostalog o preegzistenciji, selenju i besmrtnosti duše. Iz djela izbija pomirljiv stav prema kršćanstvu. Pisao je i pisma.

● *Teofrast* (Θεόφραστος), 25 pisama prijateljima

ENOMAJ (Οινόμαος), 2. st. Grčki filozof, pripadnik kiničke škole. Polemizirao je sa stoicima, osobito s njihovim vjerovanjem u sudbinu. Sastavio je zbirku delfskih proročanstava pod naslovom *Otkriće opsjenara* iz koje su fragmenti sačuvani kod Eusebija.

● *Otkriće opsjenara* (Γοήτων φωνά), *Samo-*

115

ubojstvo kinika (Κυνός αὐτοφονία), *Protiv prorokstva* (Κατὰ χρηστηρίων)

○ *O kiničkoj filozofiji* (Περὶ κυνισμού), *O Kratetu i Diogenu* (Περὶ Κράτητος καὶ Διογένηος), *O filozofiji kod Homera* (Περὶ τῆς καθ' Ὁμηρον φιλοσοφίας), *Država* (Πολιτεία)

EPIKTET (Ἐπίκτητος), oko 50 – oko 138. Filozof stoik iz Hijeropola u Frigiji, jedan od glavnih predstavnika rimskog stoicizma. Kao oslobođenik slušao je Muzonija Rufa. Prognan od Domicijana 90. g., naučavao je u Nikopolu u Epiru. Razvijajući stoičko mišljenje E. svoje etičke principe zasniva na racionalističkim postavkama. Slobodu određuje kao intelektualnu nezavisnost čovjeka, koja je jedina u njegovoj moći. Sreća dakle leži u nama samima pa je prema tome potpuno slobodan jedino mudrac. E. nije bilježio svoje učenje, ali je ono sačuvano u izdanjima njegova učenika Flavija Arijana (v.).

○ bez pisanih djela

EPIKUR (Ἐπίκουρος), 341–270. pr. n. e. Grčki filozof sa Sama, osnovao u Ateni istoimenu filozofsku školu. E. je jedan od najvećih predstavnika antičkog materijalizma. Razvijajući Demokritovo učenje on uvodi pojam deklinacije atoma koja predstavlja objektivnu slučajnost unutar nužnosti kretanja i mogućnost nastajanja novoga. Na etičkom planu otklonom atoma E. tumači pojam slobode. Sreća se sastoji u užitku i duševnom miru koji su rezultat racionalne spoznaje prirode. Kasniji nastavljajući vulgarizirali su njegovo učenje u smislu senzualnog hedonizma ističući kao cilj života tjelesno uživanje. Od oko 300 djela sačuvana su tri pisma i zbirka sentencija od kojih sve nisu njegove. Najbolji opis E. filozofije nalazimo u djelu rimskog epikurovca Lukrecija Kara *De rerum natura*.

● *Pismo Herodotu* (Πρὸς Ἡρόδοτον), *Pismo Pitaklu* (Πρὸς Πυθαγόρα), *Pismo Menekeju* (Πρὸς Μενουκέα), *Glavne misli* (Κύρια δόξαι)

○ *O prirodi* (Περὶ φύσεως), *Prijateljima u Mitilenu* (Πρὸς τοὺς ἐν Μυτιλήνῃ φίλους), *O svrsi* (Περὶ τέλους)

○ *O sudu ili kanonu* (Περὶ κριτηρίου ἢ κανόνων), *O životima* (Περὶ βίωσιν), *O retorici* (Περὶ ῥητορικῆς), *Gozba* (Συμπόσιον), *Aristobul* (Ἀριστόβουλος), *Hegesijanakt* (Ἡγη-

σιανάξ), *Temista* (Θέμιστα), *Metrodor* (Μητροδώρος), *Neoklo* (Νεοκλής), *Polimed* (Πολυμήδης), *Heredem* (Χαιρέδημος), *Antidor* (Ἀντίδωρος), *Timokrat* (Τιμοκράτης), *Prijateljima u Lampsaku* (Πρὸς τοὺς ἐν Λαμψάκῳ φίλους), *Prijateljima u Egiptu* (Πρὸς τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ φίλους), *Prijateljima u Aziji* (Πρὸς τοὺς ἐν Ἀσίᾳ φίλους), *Pismo velikima* (Πρὸς τοὺς μεγάλους), *O atomima i praznom prostoru* (Περὶ ἀτομῶν καὶ κενού), *O ljubavi* (Περὶ ἔρωτος), *Izvaci iz knjiga o prigovorima fizičarima* (Ἐπιτομή τῶν πρὸς τοὺς φυσικούς), *Protiv pristaša megarske škole* (Πρὸς τοὺς Μεγαρικούς), *Problemi* (Διαπορίαι), *O izboru i izbjezanju* (Περὶ ἀφέσεως καὶ φυγῶν), *O bogovima* (Περὶ θεῶν), *O robožnosti* (Περὶ δσώτητος), *O pravednom postupku* (Περὶ δικαιοπραγίας), *O viđenju* (Περὶ δρᾶν), *O kutu kod atoma* (Περὶ τῆς ἐν τῇ ἀτόμῳ γωνίας), *O dodiru* (Περὶ ἀφῆς), *O sudbini* (Περὶ εἰμαρμένης), *O čuvstvima, misli upravljene Timokratu* (Περὶ παθῶν δόξαι πρὸς Τιμοκράτην), *O predviđanju* (Προγνωστικόν), *Poticajni spis* (Προτρεπτικὸς), *O slikama* (Περὶ εἰδώλων), *O priviđenjima* (Περὶ φαντασίας), *O muzici* (Περὶ μουσικῆς), *O pravednosti i ostalim vrlinama* (Περὶ δικαιοσύνης καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν), *O darovima i zahvalnosti* (Περὶ δώρων καὶ χάριτος), *O bolestima, misli upravljene Mitri* (Περὶ νόσων δόξαι πρὸς Μίθραν), *Kalisto* (Καλλιστόλας), *O kraljevskoj vlasti* (Περὶ βασιλείας), *Anaksimen* (Ἀναξίμενης)

ERAST (Ἐραστος), 4. st. pr. n. e. Grčki filozof iz Skepse u Troadi, Platonov učenik i jedan od adresata njegovih pisama.

○ nepoznato

ESHIN iz Sfeta (Αισχίνης), 4. st. pr. n. e. Grčki filozof, učenik Sokratov, čijih sedam sačuvanih dijaloga ocrtavaju dosta vjerno Sokratovu filozofiju i njegov način poučavanja.

● *Miltijad* (Μιλτιάδης), *Kalija* (Καλλίας), *Aksioh* (Ἀξίωχος), *Aspsija* (Ἀσπασία), *Alkibijad* (Ἀλκιβιάδης), *Telaug* (Τηλαύγης), *Rinon* (Ῥίνων)

○ *Fedon* (Φαίδων), *Polijen* (Πολύβανος), *Drakont* (Δράκων), *Eriksija* (Ἐρυξίας), *O vrlini* (Περὶ ἀρετῆς), *Erastistrat* (Ἐραστράτος), *Postolari* (Σκυτικοί)

EUAGORA (Εὐαγόρας), 3. ili 4. st. Grčki filozof, autor izgubljenog spisa *O stajalištima* koji je bio komentar istoimenog retorskog spisa Hermogena iz Tarsa.

● *O stajalištima* (Περὶ στάσεων)

EUBULID (Εὐβουλίδης), 4. st. pr. n. e. Grčki filozof iz Mileta, učenik Euklidov i pripadnik megarske škole. Sastavljao je tzv. „sofizme“ od kojih Diogen Laerčanin navodi sedam.

● sofizmi: *Lažljivac* (Ψευδόμενος), *Skripeni* (Διαλανθάνων), *Elektra* (Ἠλέκτρα), *Pokriveni* (Ἐγκεκαλυμμένος), *Hrpa žita* (Σωρίτης), *Rogati* (Κερατῆς), *Čelavi* (Φαλακρός)

EUDEM (Εὐδήμος), 4. st. pr. n. e. Grčki filozof s Roda, Aristotelov učenik. Radio je zajedno s Teofrastom na komentiranju Aristotelovih djela i na problemima sudova i silogizama. Fragmenti matematičkih i astronomskih djela važan su izvor za poznavanje ovih disciplina u antici.

● *Analitika* (Ἀναλυτικά), *O načinu govora* (Περὶ λέξεως), *Fizika* (Φυσικά), *Etika* (Ἠθικά)

EUDOR (Εὐδώρος), 1. st. pr. n. e. Grčki filozof iz Aleksandrije, platonovac, od koga nam je poznat naslov njegova djela i par citata. Svojim učenjem o izjednačavanju s bogom kao o cilju etičkog djelovanja znatno je utjecao na daljnji razvoj neoplatonizma.

● *Razdioba govora prema filozofiji* (Διαίρεσις τοῦ κατὰ φιλοσοφίαν λόγου)

EUFANT (Εὐφάντος), 4. st. pr. n. e. Grčki filozof, historičar i pisac tragedija iz Olinta, pripadnik megarske škole. Bio je učitelj kralja Antigona Gonata, kome je posvetio spis *O kraljevskoj vlasti*.

○ *O kraljevskoj vlasti* (Περὶ βασιλείας)

EUFROT (Εὐφρότης), 1. st. Grčki filozof iz Tira, pripadnik stoicizma, učenik Muzonija Rufa i učitelj Timokratov. Bio je savjetnik Plinija Mlađeg. Spominje se njegov polemički spis protiv Apolonija iz Tijane.

○ spis protiv Apolonija

EUKLID iz Megare (Εὐκλείδης), oko 450 – oko 380. pr. n. e. Grčki filozof, Sokratov učenik i osnivač megarske filozofske

škole. E. spaja Sokratovo i eleatsko učenje shvaćajući pojam dobra kao samostalno i vječno biće.

● *Kriton* (Κρίτων), *O ljubavi* (Ἐρωτικός), *Eshin* (Αισχίνης), *Alkibijad* (Ἀλκιβιάδης), *Lamprija* (Λαμπρίας), *Feniks* (Φοῖνιξ)

EUNAPIJE (Εὐνάπιος), oko 345–420. Grčki filozof i retor iz Sarda, sljedbenik neoplatonizma. Osim fragmentarno sačuvanih *Historijskih zapisa* posjedujemo cjelovit spis pod naslovom *Život sofista* u kojem je po ugledu na Filostrata obradio biografije grčkih filozofa od Plotina do svog vremena.

● *Životi sofista* (Βίοι σοφιστῶν)

○ *Historijski zapisi* (Ἱστορικά)

EURIT (Εὐρύτος), 5/4. st. pr. n. e. Grčki filozof, pitagorovac. Zajedno sa svojim učiteljem Filolajem bavio se problemima brojeva.

○ nepoznato

EUSEBIJE (Εὐσέβιος). Nepoznato vrijeme. Navodno grčki filozof iz doba Rimskog Carstva i vjerojatno autor zbirke izreka na jonskom dijalektu sačuvane kod Stobeja. Možda je identičan s E. iz Minda.

● zbirka izreka

EUSEBIJE iz Minda (Εὐσέβιος), 4. st. pr. n. e. Grčki filozof, neoplatonovac. Pripisuje mu se zbirka filozofskih izreka.

● zbirka izreka

EUSTATIJE iz Kapadokije (Εὐστάθιος), 4. st. Grčki filozof, neoplatonovac, autor jednog komentara uz Aristotelove *Kategorije* i izgubljenog komentara uz Hermogenova *Stajališta*.

● komentar iz Aristotelove *Kategorije*

○ *Tumačenje Stajališta* (Ἐξηγήσεις εἰς τὰς στάσεις)

EUTIDEM (Εὐθύδημος), 5. st. pr. n. e. Grčki sofist s Hija, suvremenik Sokratov. Jedan od glavnih likova u istoimenom Platonovu dijalogu.

○ nepoznato

F

FABIJAN, Papirije (Papirius Fabianus), 1. st. pr. n. e./1. st. Rimski filozof i govornik. Pripadao stoičkoj školi, učitelj Seneka Sta-

rijeg. Poznata su mu djela s područja filozofije države i s područja prirodnih nauka. Ova potonja koristio je Plinije Stariji.

● *Građanske knjige (Libri civilium), Knjige prirodnih uzroka (Libri causarum naturalium), O životinjama (De animalibus)*

FABIJE Gal, Marko (Marcus Fabius Gallus), 1. st. pr. n. e. Rimski filozof, Ciceronov prijatelj i adresat nekih Ciceronovih pisama. Autor životopisa Katona Mlađeg.

○ *Životopis Katona Mlađeg*

FALEJA (Φαλέας), 5/4; st. pr. n. e. Grčki filozof porijeklom iz Hakledona. Autor djela o teoriji države u kojima izlaže ideju dogovora među sugrađanima, ideju podržavljenja obrta, te preporuča jednakost građana u posjedovanju bogatstva.

○ nepoznato

FAVONIJE Eulogije (Favonius Eulogius), 4/5 st. Rimski govornik i filozof, učenik Augustinov. Napisao komentar Ciceronovu spisu *Somnium Scipionis* u kojem iznosi misao o simbolici brojeva i harmoniji sfera.

● *Rasprava o Scipionovu snu (Disputatio de Somnio Scipionis)*

FAVORIN (Favorinus), između 80. i 90. g. – sredina 2. st. Filozof i govornik porijeklom iz Arleate (danas Arles) u Galiji. Učenik Diona iz Pruse i jedan od najuglednijih predstavnika tzv. Druge sofistike. Djelovao u Rimu (osim kratkotrajna progonstva na Hijul), a djela pisao grčkim jezikom. U Rimu je osnovao i filozofsku školu. Učitelj mnogim uglednim Rimljanima (među ostalima slušali su ga Herod Atik i Gelije), održavao je brojne veze s najuglednijim intelektualcima svoga doba. Njegovo izvanredno široko obrazovanje i mnogostruki interesi odrazili su se i u njegovu djelu. Autor je antologija filozofskih i historiografskih tekstova starijih autora sačuvanih u izvacima kod Sude, Diogena Laercianina i Stefana Bizantinca. Kao filozof eklektik, istakao se ponajviše kao komentator djela starijih filozofa ili prikaza filozofskih škola. Sačuvani su samo fragmenti. U kasnom Carstvu rado čitan.

● *O idejama (Περὶ ἰδεῶν), O Homerovoj filozofiji (Περὶ τῆς Ὁμήρου φιλοσοφίας), O Platonu (Περὶ Πλάτωνος), O Sokratu i njegovu tumačenju ljubavne vještine (Περὶ Σωκράτους καὶ τῆς κατ' αὐτὸν*

ἠρωτικῆς) O životnim običajima filozofa (Περὶ τῆς διαίτης τῶν φιλοσόφων), Plutarh ili o akademijском raspravljanju (Πλούταρχος ἢ περὶ τῆς Ἀκαδημαϊκῆς διαθέσεως), Protiv Epikteta (Πρὸς Ἐπίκτητον), Alkibijad (Ἀλκιβιάδης), O svjesnim predodžbama (Περὶ τῆς καταληπτικῆς φαντασίας), Protiv Adrijana (Πρὸς Ἀδριανόν), Protiv Drisona (Πρὸς Δρύσωνα), Protiv Aristarha (Πρὸς Ἀριστάρχου), Pironovski običaji (Πυρρωνεῖοι τρόποι)

FEDON (Φαίδων), 5/4 st. pr. n. e. Grčki filozof porijeklom iz Elide. Kao ratni zarobljenik doveden u Atenu gdje ga je otkupom oslobodio Sokrat. Sokratov najmiliji učenik. Poslije Sokratove smrti organizira vlastitu filozofsku školu koju vodi dosljedno u duhu Sokratovih učenja. Od njegovih spisa sačuvani su samo naslovi.

○ *Zopir (Ζώπυρος), Simon (Σίμων)*

FEDRO (Φαῖδρος), 5/4. st. pr. n. e. Član Sokratova kruga. Kao samostalan filozof beznačajan. Po njemu je nazvan jedan Platonov dijalog.

○ nepoznato

FEDRO iz Atene (Φαῖδρος), 2/1. st. pr. n. e. Grčki filozof, voditelj epikurovske škole u Ateni. Njegova predavanja u Rimu slušao je Ciceron koji ga posjećuje i u Ateni. U svom djelu *De natura deorum* Ciceron ga obilato citira. Za ostala se djela ne zna izvjesno autor.

○ *O bogovima (Περὶ θεῶν), O robožnosti (Περὶ εὐσεβείας) (?)*

FENIJA (Φαίνας), 4. st. pr. n. e. Grčki filozof i polihistor, porijeklom iz grada Eresa na otoku Lezbu. Aristotelov učenik. Široko polje njegovih interesa došlo je do izraza u brojnim djelima s područja filozofije, historiografije, prirodnih nauka i književnosti.

● *O ereškim pritanima (Περὶ πρυτάνεων Ἐρεσίων), O sokratskim pitanjima (Περὶ Σωκρατικῶν), O pjesnicima (Περὶ ποιητῶν), Protiv sofista (Πρὸς τοὺς σοφιστὰς), Protiv Diodora (Πρὸς Διόδωρον), O sicilskim tiranima (Περὶ τῶν ἐν Σικελία τυράννων), Ubojstvo tirana iz osvete (Τυράννων ἀναίρεσις ἐκ τιμωρίας), O biljkama (Περὶ φυτῶν); fragmenti nepoznatih djela*

FEREKID sa Sira (Φερεκίδης), 6. st. pr. n. e. Grčki filozof, čudotvorac i mag porijeklom s otoka Sira (u Kikladima). Poznat i pod nadimkom *Teolog*. Autor prvog kosmološko-teološkog djela pisanog u prozi za široku publiku u obliku jednostavne priče. Djelo je nastalo pod utjecajem epske tradicije i orfičke mistike, a snažno je utjecalo na novoplatonsku filozofiju. Osnovna ideja izložena je u obliku borbe dobra i zla. Navode se različiti naslovi ovog djela.

● *Sedam skrovišta ili Vladavina bogova ili Postanak bogova (Teologija) (Ἑπτάμυχος ἦτοι Θεοκρασία ἢ Θεογονία (Θεολογία)*

FILIP iz Opunta (Φίλιππος), 4. st. pr. n. e. Grčki matematičar, astronom i filozof iz Opunta u Lokridi, Platonov učenik. Autor golemo opusa poznatog samo prema naslovima.

○ *Aritmetika (Ἀριθμητικά), O mnogobrojnim brojevima (Περὶ πολυγώνων ἀριθμῶν), Rasprava o krugovima (Κυκλιακά), Rasprava o središtima (Μεσοστήτης), O udaljenosti Sunca i Mjeseca (Περὶ τῆς ἀποστασεως ἡλίου καὶ σελήνης), O romčini Mjeseca (Περὶ ἐκλείψεως σελήνης), O veličini Sunca i Mjeseca (Περὶ μεγέθους ἡλίου καὶ σελήνης), O planetima (Περὶ πλανητῶν), Optička razmatranja (Ὀπτικά), Rasprava o optičkoj geometriji (Ἐνοπτικά), O munjama (Περὶ ἀστραπῶν), O vjetrovima (Περὶ ἀνέμων), O bogovima (Περὶ θεῶν), O mitovima (Περὶ μύθων), O pisanju (Περὶ τοῦ γραφεῖν), O vremenu (Περὶ χρόνου), O slobodi (Περὶ ἐλευθερίας), O čudi (Περὶ ὀργῆς), O uzvraćenju (Περὶ ἀντιποδοσεως), O prijateljima i o prijateljstvu (Περὶ φίλων καὶ φιλίας), O ljubavi (Περὶ ἔρωτος), O nasladi (Περὶ ἡδονῆς), O orunskim Lokranima (Περὶ Λοκρῶν τῶν Ὀπουντίων), O Platonu (Περὶ Πλάτωνος)*

FILODEM (Φιλόδημος), 2/1. st. pr. n. e. Grčki filozof i pjesnik porijeklom iz Gadare, učenik Zenona iz Sidona. U filozofskim pogledima slijedio Epikura. U prvoj polovici 1. st. pr. n. e. dolazi u Rim gdje ulazi u krug Kalpurnija Pizona Cezonina i razvija intenzivnu djelatnost. Filozofsku školu sa Sironom osniva u Napulju, gdje ga je slušao Ver-

gilije. Spominju ga Ciceron i Horacije. Kao filozofski mislilac neoriginalan kompilator s različitim područja filozofije. Djela su mu bila namijenjena širem krugu čitalaca kojima je želio približiti Epikurovu filozofiju. Osim djela poznatih samo po naslovima, sačuvani su se fragmenti (otkriveni na papirusima iz Herkulana) koji su značajni zbog citiranja danas izgubljenih djela različitih autora.

● *O znakovima i onome što je označeno (Περὶ σημείων καὶ σημειώσεων), O govorničkoj vještini (Περὶ ῥητορικῆς), Podsjetnik o govorničkoj vještini (Ἐπιμνηματικὸν περὶ ῥητορικῆς), O pjesmama (Περὶ ποιημάτων), O glazbi (Περὶ μουσικῆς), O bogovima (Περὶ θεῶν), O robožnosti (Περὶ εὐσεβείας), Razvrstavanje filozofa (Τῶν φιλοσόφων σύνταξις), O stoicima (Περὶ τῶν Στωϊκῶν), O Epikuru (Περὶ Ἐπικούρου), Protiv sofista (Πρὸς τοὺς σοφιστὰς) (?), Težnje (Πραγματεῖαι), O nevaljalstvima i suprotnim vrijednostima (Περὶ κακῶν καὶ τῶν ἀντικειμένων ἀρετῶν), O značajima i životima iz Zenonove škole (Περὶ ἡθῶν καὶ βίων ἐκ τῶν Ζήνωνος σχολῶν), O lažkanju (Περὶ κολακείας), O lakomosti (Περὶ φιλαργυρίας), O oholosti (Περὶ ὑπερφανείας), O smrti (Περὶ θανάτου), O dobrom kralju prema Homeru (Περὶ τοῦ καθ' Ὀμηρον ἀγαθοῦ βασιλέως), fragmenti nepoznatih djela*

○ *O izražavanju (Περὶ λέξεως), O predviđanju (Περὶ προνοίας), O zavisti (Περὶ φθόνου), O gospodarstvu (Περὶ οἰκονομίας), O čudi (Περὶ ὀργῆς), O iskrenosti (Περὶ παρρησίας), O bogatstvu (Περὶ πλούτου), O ljupkosti (Περὶ χάριτος), O promišljenosti (Περὶ προμηθείας), O ljepoti i ljubavi (Περὶ κάλλους καὶ ἔρωτος), O častoljublju (Περὶ φιλοδοξίας), O druženju (Περὶ ὁμιλίας), O zloradosti (Περὶ ἐπιχαρειακίας), O slavi (Περὶ ἐπαύου)*

FILOLAJ (Φιλόλαος), 5/4 st. pr. n. e. Grčki filozof rodom iz Krotona na Siciliji. Pripadao je pitagoroncima i prvi je Pitagorin sljedbenik koji je dotadašnju usmenu predaju učiteljevih misli zapisao i objavio. Djelo je otkupio Platon posluživši se njime u svojim radovima. Sačuvani fragmenti uglavnom su kosmološkog karaktera.

● *O prirodi (Περὶ φύσεως), Bakhe (Βάκχαι)*

FILON iz Aleksandrije (Φίλων), oko 25. g. pr. n. e. – oko 50. g. Grčko-židovski filozof u čijim je djelima pisanima grčkim jezikom, izražen pokušaj čvrstog povezivanja grčke i židovske religijske i filozofske tradicije. Njegovi su filozofski stavovi eklektički (u njima se osjeća utjecaj gotovo svih filozofskih tradicija grčke filozofije), no u tom eklektizmu istaknuto je mjesto zauzela stoička filozofija. Istražujući židovsku povijest i religiju nastojao ih je uklopiti u opće okvire grčko-rimskog svijeta i izraziti ih kategorijama grčkog filozofskog mišljenja. U stilu je sklon aticizmu, a djela mu odlikuje primjena retoričkih sredstava. Utjecao je na kasnija kršćanska učenja.

● *O stvaranju svijeta po Mojsiju* (Περὶ τῆς κατὰ Μωυσέα κοσμοποιίας), *O Abrahamu* (Περὶ Ἀβραάμ), *O Josipu* (Περὶ Ἰωσήφ), *O deset zapovijedi* (Περὶ τῶν δέκα λόγων), *O razmještanju po redu* (Περὶ τῶν ἐν μέρει διαταγμάτων), *O trima vrlinama koje je s ostalima zabilježio Mojsije* (Περὶ τριῶν ἀρετῶν ἅς οὐν ἄλλαισ ἀνέγραψε Μωυσῆς), *O hribovosti, ljudskosti i kajanju* (Περὶ ἀνδρείας καὶ φιλανθρωπίας καὶ μετανοίας), *O plemenitosti* (Περὶ εὐγενείας), *O Mojsijevu životu* (Περὶ βίου Μωυσέως), *O vrlinama* (Περὶ ἀρετῶν), *Poslanstvo Gaju* (Πρὸς Γαίον)

● *Aleksandar ili imaju li bezumne životinje um* (Ἀλέξανδρος ἢ περὶ τοῦ λόγου ἔχειν τὰ ἄλογα ζῶα), *O predviđanju* (Περὶ προνοίας), *O neprolaznosti svijeta* (Περὶ ἀφθαρσίας κόσμου), *O tome da je svatko rošten slobodan* (Περὶ τοῦ πάσα σπουδαῖον εἶναι ἐλεύθερον), *O nagradama i kaznama* (Περὶ ἄθλων καὶ ἐπιτιμίων), *O slavljenjima i kletvama* (Περὶ εὐλογίων καὶ ἁρῶν), *Slikovita tumačenja svetih zakona* (Νόμων ἀλληγορία), *Protiv Flaka* (Ἐὶς Φλακκόν)

○ *O Židovima* (Περὶ Ἰουδαίων), *O promišljenom životu* (Περὶ βίου θεωρητικού)

FILON iz Atene (Φίλων), 3. st. pr. n. e. Grčki filozof, pripadnik megarske škole, učenik Diodora s Jasa. Smatra se autorom duhovitih logičkih problema.

○ nepoznato

FILON iz Larise (Φίλων), 2/1. st. pr. n. e. Grčki filozof, učenik Klitomahov i njegov

nasljednik na čelu Akademije. 88. g. pr. n. e. na turneji u Rimu sluša ga Ciceron. Začetnik tzv. četvrte akademije. Njegovim djelovanjem započinje novo razdoblje u kojem se od sukoba sa stoičarima ponovo okreće temeljnim pitanjima Platonove filozofije. Autor djela o spoznajnoj teoriji s kojim je polemizirao Antion iz Askalona, njegov nasljednik na čelu Akademije.

○ nepoznato

FILONID iz Laodikeje (Φιλωνίδης), 2. st. pr. n. e. Grčki matematičar i filozof, svoju je filozofsku naobrazbu stekao kod epikurovca Artemona. Sam je vodio epikurovsku školu u Antiohiji. Njegovu biografiju poznamo iz herkulanskih nalaza.

● *Dva ročela svojstava stvari* (Δύο ἀρχαῖα τῶν πρὸς τὸ ἔκτον), *O znanstvenom mišljenju* (Καὶ περὶ ἐπιστηματικῶν διανοήσεων), *O uspomenu uz Artemona* (Καὶ περὶ τῶν παρ' Ἀρτεμῶνι ὑπομνημάτων), *Pregled naučavanja onih uz Dionisodora* (Καὶ σχολῶν τῶν παρὰ Διονυσσοδώρη), *Naredba za Petreja* (Καὶ σύνταγμα πρὸς τὸν Πατάρέα)

FILOPON, Ivan (Ἰωάννης Φιλόππος), 5/6. st. Grčki filozof iz Aleksandrije. Pripadao neoplatonovcima. U svojim je djelima (pretežno komentarima Aristotelovih spisa) prvi nastojao povezati Aristotelov sistem s kršćanskim učenjem. Pisao djela s raznih područja: filozofije, prirodnih znanosti, filologije.

● *Uvod* (Ἐισαγωγή), *Sholije* (Σχόλια), *Nauka o naglasku* (Τονικὰ παραγγέλματα), *O narječjima* (Περὶ διαλέκτων), *O različito naglaženim riječima koje označuju različito* (Περὶ τῶν διαφόρων τονουμένων καὶ διάφορα σημαδόντων), *Protiv Prokla o vječnosti svemira* (Κατὰ Πρόκλου περὶ αἰδιότητος κόσμου), *Sadržaji komentara za Musejovu kosmogoniju* (Τῶν εἰς τὴν Μουσεῶς κοσμογονίαν ἐξηγητικῶν λόγοι), *Protiv Priscijana* (Κατὰ Πρωσκαινοῦ), *O upotrebi i opremi astrolaba* (Περὶ τῆς τοῦ ἀστρολάβου χρήσεως καὶ κατασκευῆς), *Komentar Filiponov k prvoj knjizi Nikomahova uvoda u aritmetiku* (Ἐξηγησις τοῦ Φιλοπόπου εἰς τὸ πρῶτον τῆς Νικομάχου ἀριθμητικῆς εἰσαγωγῆς), *O groznici* (Περὶ σφυγμῶν), *O vrućici* (Περὶ πυρετῶν)

● komentar uz Platonova *Fedra*, komentar uz Likofrona iz Aleksandrije, *O izražavanju* (Περὶ λέξεως), *Obrana Aristotela o vječnosti svemira* (Ἀντιρρήσεις πρὸς Ἀριστοτέλη περὶ τῆς τοῦ κόσμου αἰδιότητος)

○ *Retorički spisi* (Ῥητορικὰ), *Izabrani sudac ili o jedinstvu* (Διαιτητής ἢ περὶ ἐνώσεως), *O božjim kipovima* (Περὶ ἀγαλμάτων), *O uskrsnuću* (Περὶ ἀναστάσεως), *Knjižica* (Βιβλοδάριον), *Različita razmatranja* (Συμμετὰ θεωρημάτων), *Rasprave za Grke* (Συγγράμματα πρὸς Ἑλληνας), *spis protiv koncila u Halkedonu*, *spis protiv Severa*, *spis protiv hereza*, *pismo Justinijanu*

FILOSTRAT¹ (Φιλόστρατος), 2/3. st. Grčki sofist iz Atene, spomenut u Sudi. Podaci su o njegovu postojanju dvojbenei.

○ nepoznato

FILOSTRAT² (Φιλόστρατος), oko 190 – sredina 3. st. Grčki pisac s Lemna, rođak F. Flavija. Poznat kao govornik i epistolograf. Autor jednog traktata o razlici Zakona i Prirode.

○ nepoznato

FILOSTRAT³ (Φιλόστρατος), 3. st. Grčki pisac s Lemna, unuk F. Flavija. Nastavio njegove *Slike*, dodavši djedovoj zbirci od 65 opisa daljih 17. Izdao je oba djela.

● *Slike* (Εἰκόνες)

FILOSTRAT, Flavije (Φιλόστρατος), oko 160 – poslije 244. Grčki filozof, epistolograf i retoričar, vrlo širokih interesa, porijeklom s Lemna. Vjerojatno sin Filostrata¹. Na Proklovu intervenciju ulazi u krug intelektualaca oko carice Julije Domne. Autor većeg broja spisa od kojih mu se pripisuje zasigurno svega nekoliko. Već u antičko doba rado čitan, napose fantastični roman biografskog karaktera *Život Apolonija iz Tijane*. Pripisuje mu se i još neka biografska i filozofska djela pisana u tradiciji platonovskih dijaloga, te djela raznolikog sadržaja. Sačuvana je zbirka 73 pisma, te zanimljivo djelo *Slike*, zbirka opisa slika iz jedne napuljske galerije. Neoriginalan, no rado čitan pisac.

● *Život Apolonija iz Tijane* (Τὰ εἰς τὸν Τυανέα Ἀπολλώνων), *Životi sofista* (Βίαι σοφιστῶν), *Slike* (Εἰκόνες), *O tje-*

lovježbi (Περὶ γυμναστικῆς), *Neron* (Νέρων), *O kultu heroja* (Ἡρωικός)

FINTIJA (Φώντις), 2. st. Grčka filozofkinja, pripadnica novopitagorovske škole, kojoj se pripisuje djelo o ženskoj mudrosti.

● *O ženskoj mudrosti* (Περὶ γυναικῆς σωφροσύνης)

G

GAJ (Gaius), 2. st. Grčki filozof, platonovac. Autor jednog komentara Platonovoj *Državi* i uvoda u Platonovu filozofiju. Oba su djela danas izgubljena. Uvod u Platonovu filozofiju koji je obasizao 9 knjiga izdao je njegov učenik Albin.

○ Komentar uz Platonovu *Državu*, uvod u Platonovu filozofiju

GALIJEN, Publije Licinije Egnacije (Publius Licinius Egnatius Gallienus), oko 200–268. Rimski političar i državnik, car od 253–268. Bavio se književnošću i filozofijom, poštovaoc Plotinov. Ništa od njegova filozofskog rada nije sačuvano.

○ nepoznato

GAUDENTIJE (Γαυδέντιος), nepoznato vrijeme. Grčki filozof i muzički teoretičar. Autor jednog izgubljenog djela s područja glazbene teorije, što ga je u 6. st. preveo na latinski neki Mucijan (i taj je prijevod izgubljen).

○ *Uvod u glazbu* (Ἀρμονική εἰσαγωγή)

GELIJE, Aulo (Aulus Gellius), 2. st. Rimski antikvar. Osnovno obrazovanje stekao u Rimu, a u dobi od 30 godina odlazi u Atenu da nastavi filozofske studije. U Atenu ulazi u krug najuglednijih intelektualaca svoga doba. Ondje nastaje najznačajnije G. djelo, *Atičke noći* u 20 knjiga (8. je izgubljena), djelo antikvarskog karaktera u kojem su skupljeni citati, anegdote, izvaci lektire, koji se dotiču gotovo svih naučnih i filozofskih disciplina. Djelo je izuzetan izvor, jer se u njemu navode citati izgubljenih djela 275 autora. Najveće mjesto zauzima filozof Favorin. Djelo je bilo vrlo popularno i značajno je utjecalo na pisce kasnijih stoljeća.

● *Atičke noći* (Noctes Atticae)

GORGIIJA (Γοργίας), oko 485 – oko 380. pr. n. e. Grčki filozof i retor porijeklom iz

Leontina na Siciliji. Premda izuzetna ličnost i po svojim intelektualnim interesima i po dubini svojih proučavanja i po izuzetnoj dugovječnosti, podaci o njegovu životu uglavnom su nesigurni. Godine 427. pr. n. e. došao u Atenu kao poslanik svog grada da traži pomoć u borbi protiv Sirakuze. Ostaje u Ateni i ondje otvara svoju školu koju pohađa cvijet tadašnje mladeži. Postiže golem uspjeh. Glavno polje njegova djelovanja bila je retorika koja od njega postaje naučno fundirana disciplina. Uvodi razne oblike govorničkih spekulacija i izmišljenih vježbi, bavi se logikom i problemima jezika, posvećuje se prvi problemima koje danas obuhvaća psihologija. Njegove postavke žestoko kritizira Platon (u dijalogu *Gorgija*) pripisujući mu težnju da „slabiji razlog učini jačim“. U Empedoklovoj liniji razvija svoje filozofske poglede koji ga dovode do krajnjeg spoznajnog skepticizma. Učenici su mu bili, među ostalima Alkidamant, Pol iz Akraganta, tragički pjesnik Agaton i drugi. Izvršio presudan utjecaj na čitavu genealaciju grčkih intelektualaca.

● *Pohvala Helene* (Ἐλένης ἐγκώμιον), *Palamedova obrana* (Ἦπερ Παλαμήδους ἀπολογία)

○ *Olimpijski govor* (Ὀλυμπικός), *Pitijski pohvalni govor Elejcima* (Πυθικός ἐγκώμιον εἰς Ἡλείους), *Nadgrobnni govor* (Ἐπιτάφιος), govori; *Vještina* (Τέχνη), retorički spis; *O nepostojanju ili o prirodi* (Περὶ τοῦ μὴ ὄντος ἢ περὶ φύσεως), filozofski spis

H

HAGNON (Ἄγων), 2. st. pr. n. e. Grčki filozof porijeklom iz Tarsa. Učenik Karneada iz Kirene i izdavač njegovih predavanja. Sačuvani fragmenti optužbe protiv retorike.

● fragmenti filozofskog djela

HAMELEONT (Χαμαιλέων), oko 340 – oko 270. pr. n. e. Grčki filozof porijeklom iz Herakleje Pontoške. Pripadnik peripatetičke škole i autor brojnih filozofskih djela. Osim filozofijom bavio se i kulturno-povijesnim studijama. Autor niza monografija o starim pjesnicima koje su postale, unatoč svojim nekritičkim podacima, izvor kasnijim biografijama.

● *O bogovima* (Περὶ θεῶν), *O nasladi* (Περὶ ἡδονῆς), *O rijanstvu* (Περὶ μέθην), *Opomene* (Προτρεπτικός), *O Homeru* (Περὶ Ὁμήρου), *O Hesiodu* (Περὶ Ἡσιόδου), *O Stesihoru* (Περὶ Στυσιχοῦρου), *O Sapphi* (Περὶ Σαπφούς), *O Anakreontu* (Περὶ Ἀνακρέοντος), *O Lasu* (Περὶ Λάσου), *O Simonidu* (Περὶ Σιμωνίδου), *O Pindaru* (Περὶ Πινδάρου), *O Tespidu* (Περὶ Θεσπίδος), *Za Dionisa* (Ἦπὸς τὸν Διόνυσον), *O Eshilu* (Περὶ Αἰσχύλου), *O piscima satira* (Περὶ Σατύρων), *O komediji* (Περὶ κωμῳδίας)

HARET Gnomik (Χάρης), 4/3. st. pr. n. e. Grčki pjesnik, autor pjesničkog prikaza suvremenih filozofskih škola i smjerova. Sačuvano pedesetak stihova.

● *Misli* (Γνώμαι)

HARMAD (ili Harmid) (Χαρμάδης ili Χαρμίδης), kraj 2. st. pr. n. e. Grčki filozof, Karneadov učenik i istaknuti učitelj filozofije. Spominje ga Ciceron.

○ nepoznato

HEGESIJA iz Kirene (Ἡγήσιας), 4/3. st. pr. n. e. Grčki filozof, pripadnik a kasnije i upravitelj Kirenske škole, jednog specijalnog smjera hedonističke filozofije. Zastupao mišljenje da zbog nemogućnosti postizanja sreće u životu treba težiti smrti. Zbog toga je nazvan *Peisithanatos* („Onaj tko nagovara na smrt“), a Ptolomej I zabranio mu je predavanja u Aleksandriji.

○ *O samoubojicama* (Ἀποκαρτερῶν)

HEKATEJ iz Abdere (Ἑκαταῖος), oko 300. pr. n. e. Grčki filozof i povjesničar, bavio se prvenstveno pitanjima političke organizacije. Obrazac idealne države iznio u djelu o Hiperborejcima, pisanom u obliku fantastičnog romana. Poslije boravka u Egiptu na dvoru Ptolemeja I, piše o egipatskoj povijesti i ustrojstvu države u očigledno propagandne svrhe. Prvi je od grčkih mislilaca obratio pažnju na židovsku tradiciju. Bavio se i pitanjima poetike.

● *O Hiperborejcima* (Περὶ Ὑπερβορέων), *O egipatskoj filozofiji* (Περὶ τῆς Αἰγυπτίων φιλοσοφίας)

○ *O pjesništvu Homera i Hesioda* (Περὶ τῆς ποιήσεως Ὁμήρου καὶ Ἡσιόδου)

HEKATON s Roda (Ἑκάτων), 2. st. pr. n. e. Grčki filozof, pripadnik stoičke filozof-

ske tradicije (tzv. srednje stoe), učenik Pane-tija s Roda. Ušao u Scipionov krug i presudno utjecao na prodor stoičke filozofije u Rim. Djelo *O dužnosti* spominju Ciceron i Seneka. Proučavao moralno-filozofske probleme.

● *O dobru* (Περὶ ἀγαθῶν), *O vrlinama* (Περὶ ἀρετῶν), *O trpnji* (Περὶ παθῶν), *O izuzecima* (Περὶ παραδόξων), *O svrsi* (Περὶ τελῶν), *Deklamacije* (Χρῆται), *O dužnosti* (Περὶ καθήκοντος).

HERAISK (Ἡραϊσκος), kraj 5. st. Grčki filozof, neoplatonovac. Pokušavao povezati egipatsku religijsku tradiciju s novoplatonovskom filozofijom. Kao protivnik kršćanstva ubijen na bijegu iz Konstantinopola.

○ nepoznato

HERAKLID Pontoški Stariji (Ἡρακλείδης ὁ Ποντικός), 4. st. pr. n. e. Grčki filozof porijeklom iz Herakleje Pontoške. Rođen oko 390. pr. n. e. filozofske studije pohodio u Ateni kod Speusipa i Platona. 338. pr. n. e. vraća se u domovinu gdje djeluje kao učitelj filozofije. Umro je oko 310. pr. n. e. Bavio se raznim područjima znanosti i filozofije. Djela su mu bila pisana u obliku filozofskog dijaloga pri čemu je, zbog popularnosti svojih djela, znatno utjecao na razvoj te književne forme u kasnijih autora (među ostalim i Cicerona). U njegovim se filozofskim pogledima eklektički isprepliću utjecaji mnogih škola, starijih i suvremenih. Sačuvano je 47 naslova njegovih djela i veći broj fragmenata.

● *O nasladi* (Περὶ ἡδονῆς), *O vlasti* (Περὶ ἀρχῆς), *O zakonima* (Περὶ νόμων), *O imenima* (Περὶ ὀνομάτων), *O prirodi* (Περὶ φύσεως), *O dobi Homera i Hesioda* (Περὶ τῆς Ὁμήρου καὶ Ἡσιόδου ἡλικίας), *O Arhilohu i Homeru* (Περὶ Ἀρχιλόχου καὶ Ὁμήρου), *O Euripidovim i Sofoklovim mislima* (Περὶ τῶν παρ' Εὐριπίδου καὶ Σοφοκλέου), *O glazbi* (Περὶ μουσικῆς), *Pobijanja Homera* (Λύσεις Ὀμηρικῶν), *O Pitagorincima* (Περὶ τῶν Πυθαγορείων), *O pronalascima* (Περὶ εὐρημάτων), *O prorocištvima* (Περὶ χρηστηρίων), spis o ljubavi

○ *O moći* (Περὶ ἐξουσίας), *O pravедnosti* (Περὶ δικαιοσύνης), *O mudrosti* (Περὶ σωφροσύνης), *O robožnosti* (Περὶ ἐβσεβείας), *O hrabrosti* (Περὶ ἀνδρείας), *O vrlini* (Περὶ ἀρετῆς), *O sreći* (Περὶ εὐδαι-

μονίας), *Ugovori* (Συνθήκαι), *Nesvojevoljan spis* (Ἀκούσιος), *Klinija* (Κλειίας), *O umu i duši* (Περὶ νοῦ καὶ ψυχῆς), *O duši* (Περὶ ψυχῆς), *O bogovima podzemlja* (Περὶ τῶν ἐν ἄδου), *O nebesnicima* (Περὶ τῶν ἐν οὐρανῶν), *O prividnostima protiv Demokrita* (Περὶ εἰδῶλων πρὸς Δημόκριτον), *O životu* (Περὶ βίων), *O nedostatku disanja* (Περὶ τῆς ἀπνοῦ), *O dobru* (Περὶ τοῦ ἀγαθοῦ), *Protiv Zenonova učenja* (Ἦπὸς τὸ Ζήνωνος), *Protiv Metronova učenja* (Ἦπὸς τὸ Μήτρωνος), *Razmatranje* (Θεωρηματικόν), *O trima tragičkim pjesnicima* (Περὶ τῶν τριῶν τραγωδοποιῶν), *Značajji* (Χαρακτῆρες), *O pjesničkom umijeću i o pjesnicima* (Περὶ ποιητικῆς καὶ τῶν ποιητῶν), *O rogađanju* (Περὶ στοχασμοῦ), *Spis o predviđanju* (Προοπτικόν), *Razjašnjava-nje Heraklitovih misli* (Ἡρακλείτου ἐξηγήσεις), *Razjašnjenja protiv Demokrita* (Ἦπὸς τὸν Δημόκριτον ἐξηγήσεις), *Eristička pobijanja* (Λύσεις ἐριστικαί), *Nadželo o idejama* (Ἀξίωμα περὶ εἰδῶν), *Pobijanja* (Λύσεις), *Opomene za Dionizija* (Ἦποθῆκαι πρὸς Διονύσιων), *O retorici ili Protogora* (Περὶ τοῦ βητορευ-εω ἢ Πρωταγόρας), *Osnivanje svetišta* (Κτίσεις ἱερῶν), *O zaključcima sumnjivim po prirodi* (Περὶ τῶν φυσικῶς ἀπορευμένων), *Zoroaster* (Ζωροάστρης)

HERAKLIT iz Efeza (Ἡράκλειτος), oko 356 – oko 480. pr. n. e. Grčki filozof porijeklom iz Efeza. Pripadnik drevne plemićke obitelji koja je obnosila svećeničke kraljevske časti, odrice se časti i poniači u osamljenosti. Već su ga suvremenici smatrali izuzetnim pjesnikom i misliocem. Prvi je, u tradiciji prirodnih filozofa (kojima i sam pripada u mlađoj generaciji), o svijetu razmišljao kao o jedinstvu suprotnosti i u grčku misao uveo pojam dijalektike. Svoje misli izložio je u pjesničkom obliku. Tekst spjeva, bez naslova, nalazio se u Afroditinu hramu u Efezu. Kasniji su mu proučavatelji nadjenuli ime *O prirodi*, a svoje je misli izložio u teško razumljivim alegorijama što mu je donijelo nadimak *Tamni*. H. filozofija predstavlja jedan od temelja cjelokupnog zapadnog filozofiranja i izvršila je izuzetan utjecaj na sve kasnije generacije i škole. Sačuvani fragmenti predmet su neprekidna proučavanja od antičkog doba pa sve do danas.

● *O prirodi* (Περὶ φύσεως)

HERIL (Ἡρίλλος), 3. st. pr. n. e. Grčki filozof porijeklom iz Kartage. Učenik Zenona iz Kitiona, pripadnik stoičke škole u čijem je okviru formirao vlastiti smjer. U svom učenju postizanje vrhunskog dobra i sreće stavlja u područje intelektualnog djelovanja. Bavio se etičkim problemima.

● *O vježbanju* (Περὶ ἀσκήσεως), *O trpnji* (Περὶ παθῶν), *O slutnji* (Περὶ θπολέψεως), *Zakonodavac* (Νομοθέτης), *Ma jeutični spis* (Μαιευτικός), *Učitelj koji se opire* (Ἀντιφέρων διδάσκαλος), *Pripremnici spisa* (Διασκευάζων), *Spis o polaganju računa* (Ἐβθύνων), *Hermo* (Ἑρμῆς), *Medeja* (Μήδεια), *Razgovori* (Διάλογοι), *Etička pitanja* (Ἠθικαί)

HERMARH (Ἑρμαρχος), 3. st. Grčki filozof, porijeklom iz Mitilene. Učenik i sljedbenik Epikurova od njegova dolaska u Mitilenu, te njegov nasljednik na čelu škole, koju je prenio u Atenu. Kao strogi nastavljatelj Epikurova učenja proveo polemiku protiv ostalih filozofskih škola.

○ *Protiv Platona* (Πρὸς Πλάτωνα), *Protiv Aristotela* (Πρὸς Ἀριστοτέλην), *Spis u obliku pisama o Empedoklu* (Ἐπιστολῶν περὶ Ἐμπεδοκλέους), *O znanostima* (Περὶ τῶν μαθημάτων)

HERMETICA. Zbirka raznorodnih spisa (kozmolozskog, teološkog, religijskog, mističkog i okultističkog karaktera) pripisanih Hermu Trismegistu (nadimak egipatskog boga Mjeseca Totha). Premda se taj zbornik smatrao djelom drevne egipatske mudrosti, riječ je o zbirci okultističkih astroloških i religijsko-mističkih tekstova nastalih sinkretizmom grčke (pretežno stoičke i neoplatonske) tradicije i istočnjačkih ritualnih filozofskih i mističkih učenja. Glavni dio obuhvaća 18 traktata, vjerojatno sažetaka drevnih spisa, a nazvan je *Pastir ljudi* (Ποιμαυδρῆς), što je zapravo nadimak boga Herma. Sljedi razgovor Herma i Askelpija (nazvan *Asclepius*), a potom su skupljeni kraći odlomci i fragmenti dijelom iz Ivana Stobljanina, a dijelom iz spisa kršćanskih autora. Zbirka je bila vrlo popularna u antici i izvršila značajan utjecaj na kršćansku teologiju i sholastiku, ali i na arapsku filozofiju. Po-tječe iz 2. ili 3. st.

● *Hermetički spisi* (*Hermetica*)

HERMIJA iz Aleksandrije (Ἑρμείας), 5. st. Grčki filozof, neoplatonovac, učenik Sirijana iz Atene, kasnije i sam učitelj filozofije. Autor jednog komentara Platonova *Fedra* (vjerojatno zapis predavanja njegova učitelja). H. sinovi Amonije i Heliodor također su bili filozofi.

● komentar uz Platonova *Fedra*

HERMIN (Ἑρμῖνος), 2. st. Grčki filozof, peripatetik. Učenik Aspazija, i sam kasnije učitelj Aleksandra iz Afrodizijade. Komentirao Aristotelove spise. Kod Simplikija sačuvan je ostatak jednog komentara Aristotelovim *Kategorijama*.

● komentar uz Aristotelove *Kategorije* i uz spis *O tumačenju*

HERMODOR iz Sirakuze (Ἑρμόδωρος), 4. st. pr. n. e. Grčki filozof, Platonov učenik. Autor jedne Platonove biografije i spisa o znanosti. Zapisivao i kasnije objavio Platonova predavanja.

○ *O znanosti* (Περὶ μαθηματ), spis o Platonu.

HELIODOR (Ἡλιόδωρος), 6. st. Grčki filozof i astronom, sin filozofa Hermije. Pripadao neoplatonovcima, učitelj Damaskija. Autor jednog komentara uz djelo Pavla iz Aleksandrije. Autor više astronomskih radova.

● komentar uz djelo Pavla iz Aleksandrije

HERODOT (Ἡρόδοτος), 3. st. pr. n. e. Grčki filozof, Epikurov učenik. Pisao o Epikurovim počecima. Poznat iz Diogena Laercianina.

● Tri pisma Epikuru

○ *O Epikurovoj mladosti* (Περὶ Ἐπικούρου ἐφηβείας)

HIJERAK (Ἱέραξ), 2. st. (?). Grčki filozof, platonovac. Autor spisa o pravедnosti što ga citira Ivan Stobljanin.

● *O pravедnosti* (Περὶ δικαιοσύνης)

HIJEROKLO iz Aleksandrije¹ (Ἱεροκλῆς), 2. st. Grčki filozof, stoik. Autor popularno pisanog priručnika o moralu, sačuvanog djelomično na papirusu (danas u Berlinu). Kod Ivana Stobljanina sačuvani su odlomci raznih djela s popularnim stoičkim temama.

● *Moralno podučavanje* (Ἠθικῆ στοιχείωσις), fragmenti filozofskih djela

HIJEROKLO iz Aleksandrije² (Ἱεροκλῆς), 5. st. Grčki filozof, neoplatonovac. U svojim djelima pokušao uspostaviti sklad između Platonova i Aristotelova filozofskog sistema pod utjecajem kršćanskih nazora. Odlomci sačuvani kod Fotija.

● *O predviđanju* (Περὶ προνοίας), komentar uz *Zlatnu pjesmu* pitagorovaca

HIJERONIM s Roda (Ἱερώνυμος), 3. st. pr. n. e. Grčki filozof, biograf i povjesničar. Pripadao peripateticima. Veći dio života proveo u Ateni. Autor brojnih spisa s raznih područja, od filozofije do memoarskih spisa, u kojima je nastavio stariju peripatetičku tradiciju.

● *O pjesnicima* (Περὶ ποιητῶν), *O uzdržavanju od konačne odluke* (Περὶ ἐποχῆς), *O pijanstvu* (Περὶ μέθης), *Spis o etici*; povijesno-biografska djela: *Razasute uspomene* (Σποράδην ὑπομνήματα), *Pisma* (Ἐπιστολαί), spis o Isokratu; fragmenti nepoznatih djela

○ *O susprezanju srdžbe* (Περὶ ἄοργησίας), *Gozba* (Συμπόσιον), *Povijesne uspomene* (Ἱστορικὰ ὑπομνήματα).

HIKETA (Ἰκέτας), 5. st. pr. n. e. Grčki filozof porijeklom iz Sirakuze, pitagorovac. Prema nesigurnoj predaji položio temelje heliocentričkom sistemu. Spominje ga i Kopernik.

○ nepoznato

HILON (Χίλων), 6. st. pr. n. e. Grčki političar porijeklom iz Sparte, začetnik mnogih političkih reformi. Efor u Sparti 556/555. pr. n. e. Zbog izuzetne mudrosti uvršten u kanon sedam mudraca.

● zbirka mudrih izreka

HIPARH (Ἱππαρχος), 4. st. pr. n. e. Grčki filozof, pitagorovac. Spominje ga Ivan Stobljanin kao autora jednog spisa o duševnom miru.

● *O duševnom miru* (Περὶ εὐθυμίας)

HIPARHIJA (Ἱππαρχία), oko 300 g. pr. n. e. Grčka filozofkinja porijeklom iz Maroneje. Diogen Laercanin spominje je kao pratilicu kinika Krateta i samu pristalicu te filozofske škole.

○ nepoznato

HIPAS (Ἱππασος), 5. st. pr. n. e. Grčki filozof i matematičar porijeklom iz Metaponta.

O njegovu životu i djelovanju postoje samo nesigurne obavijesti. Prema njima H. je pripadao tzv. prirodnjačkoj filozofiji. Smatrao je vatru pokretačkom silom svemira.

○ nepoznato

HIPATIJA (Ἱπατία), 4/5 st. Grčka matematičarka i filozofkinja, kći matematičara i astronoma Teona iz Aleksandrije. Pristalica Platonove filozofske tradicije koju je nastavila u Aleksandriji kao voditeljica filozofske škole. 415. godine linčovali su je kršćani fanatici. Nadgrobnu pjesmu spjevač joj je pjesnik Palada (u *Anthol. Pal.* IX, 400). Sačuvane su vijesti kod njezinih učenika Sinesija i Damaskija. Djela, uglavnom komentari, posve su izgubljena.

○ nepoznato

HIPIJA (Ἱππίας), 5/4. st. pr. n. e. Grčki enciklopedist, pripadnik i jedan od najutjecajnijih nosilaca sofistčkog pokreta, porijeklom iz Elide. Diplomata u službi svoga grada, mnogo je putovao cijelom Grčkom. Stvorio vlastiti mnemotehnički sustav koji mu je omogućavao pamćenje golemo broja podataka, te je njegova sposobnost da odgovori na svako pitanje postala legendarnom. Enciklopedijskog znanja i praktički neograničenih interesa okušao se u svim područjima ondašnjeg duhovnog stvaranja, od glazbe i književnosti (pisao epove, tragedije, diti-rambe) do etnologije, arheologije, književne kritike, i, dakako, filozofije. Od velikog broja djela rado čitanih tokom cijele antike sačuvano se svega nekoliko naslova i fragmen-ti nepoznatih djela. Među njegovim se idejama ističu ideja samodovoljnosti, te misao o suprotnosti prirode i zakonitog poretka. Njegove stavove kritički razmatra Platon.

● fragmenti djela

○ *Elegija* (Ἐλεγεία); etnografsko djelo *Nazivi naroda* (Ἐθνῶν ὀνομασίαι); kronografija *Popis olimpijskih pobjednika* (Ὀλυμπιονικῶν ἀναγραφή); literarno-povijesno djelo *Zbirka* (Συναγωγή); filozofsko-pedagoško djelo *Trojanski razgovor* (Τρωικός διάλογος)

HIPOBOT (Ἱππόβοτος), 3. st. pr. n. e. Grčki filozof, autor dvaju djela u kojima je bio-grafskom metodom prikazao filozofske škole, pravce i skupine, te najznačajnije filozofe. Spominje ga Diogen Laercanin.

● *O (filozofskim) školama* (Περὶ αἰρέσε-

ων), *Popis filozofa* (τῶν φιλοσόφων ἀναγραφὴ)

HIPODROM (Ἴππόδρομος), 2/3, st. Grčki filozof i pjesnik porijeklom iz Larise, prikladnik tzv. druge sofistike. Djelovao u Ateni, bio je voditelj Pitijjskih igara, a u zrelim se godinama povukao na imanje u Tesaliji. Autor brojnih spisa poznatih samo po naslovima. Filostrat² (možda i Filostrat Flavije) te Faszije iz Ravene bili su mu učenici.

○ *Razgovori* (Διαλέξεις), *Vježbe* (Μελέται), zbirka lirskih pjesama *Nomi* (Νόμοι)

HIPON (Ἴππων), 5. st. pr. n. e. Grčki filozof, pripadnik tzv. prirodne filozofije. Domovina mu je nepoznata (vezuje se uz više gradova). Smatrao je vodu prapocelom svemira. Protivnik mu je bio Kratin iz Atene.

● fragment filozofskog djela

HOR (Horus), 4. st. Rimski filozof, poblize poznat. Sugovornik u Makrobijevim *Saturnalijama*.

○ nepoznato

HRISIP (Χρύσιππος), 3. st. pr. n. e. Grčki filozof porijeklom iz Sola u Kilikiji. Oko 260. pr. n. e. dolazi u Atenu na studije, prvo u Akademiju, a potom pristupa stoicima. Prmio atensko građansko pravo te u Ateni postaje učitelj filozofije. 232/1. pr. n. e. postaje voditelj stoičke škole. Izuzetno plodan pisac. Spominje se da je napisao 705 djela. Na papirusima te kod kasnijih pisaca sačuvani fragmenti, koji ponajviše otkrivaju njegove interese oko središnjih stoičkih problema. Bavio se i gramatičkim radovima te je smatran jednim od najboljih gramatičara svojega doba.

○ *Postavke* (Θέσεις), *Logika i filozofska razmatranja* (Λογικὰ καὶ τῶν τοῦ φιλόσοφου σκεμμάτων), *Dijalektičke definicije uručene Metrodoru* (Ὅρων διαλεκτικῶν πρὸς Μητρόδωρον), *O terminima u dijalektici, uručeno Zenonu* (Περὶ τῶν κατὰ τὴν διαλεκτικὴν ὀνομάτων πρὸς Ζήνωνα), *Dijalektičko umijeće, uručeno Aristagori* (Τέχνη διαλεκτικὴ πρὸς Ἀρισταγόραν), *Vjerojatni hipotetički sudovi, uručeno Dioskuridu* (Συνημμένων πιθανῶν πρὸς Διοσκουρίδην), *O iskazima* (Περὶ ἀξιωματῶν), *O iskazima koji nisu jednostavni* (Περὶ τῶν οὐχ ἀπλῶν ἀξιωματῶν), *O složenom iskazu, uručeno Atenadu* (Περὶ τοῦ συμπλεγμένου πρὸς Ἀθηνάδην), *O negativnim iskazima, uručeno Aristagori* (Περὶ ἀποφα-

τικῶν πρὸς Ἀρισταγόραν), *O afirmativnim iskazima, uručeno Atenodoru* (Περὶ τῶν καταγορευτικῶν πρὸς Ἀθηνόδωρον), *O nijednim izrazima, uručeno Tearu* (Περὶ τῶν κατὰ στέρησιν λεγομένων πρὸς Θεάρου), *O neodređenim iskazima, Dionu* (Περὶ τῶν ἀορίστων αξιωματῶν πρὸς Δίωνα), *O različiti neodređenih iskaza* (Περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν ἀορίστων), *O vremenskim iskazima* (Περὶ τῶν κατὰ χρόνους λεγόμενων), *O svršenim iskazima* (Περὶ συντελειῶν ἀξιωματῶν), *O istinitom disjunktivnom sudu, Gorgipidu* (Περὶ ἀληθοῦς διαζευγμένου πρὸς Γοργιπίδην), *O istinitom hipotetičkom sudu, Gorgipidu* (Περὶ ἀληθοῦς συνημμένου πρὸς Γοργιπίδην), *Filozofska škola, Gorgipidu* (Ἀφίσεις πρὸς Γοργιπίδην), *O posljedičnim izrazima* (Πρὸς τὸ περὶ ἀκολουθῶν), *O tročlanom izrazu, opet Gorgipidu* (Περὶ τοῦ διὰ τριῶν πάλω πρὸς Γοργιπίδην), *O mogućem, Klitu* (Περὶ δυνατῶν πρὸς Κλεῖτου), *O Filonomom djelu „O značenjima“* (Περὶ τῆς περὶ σημασιῶν Φίλωνος), *O onome što je lažno* (Περὶ τοῦ τίνα ἐστὶ τὰ ψευδῆ), *O nalozima* (Περὶ προσαταμάτων), *O pitanju* (Περὶ ἐρωτήσεως), *O ispitivanju* (Περὶ πεισεως), *Izvod o pitanju i ispitivanju* (Ἐπιτομή περὶ ἐρωτήσεως καὶ πεισεως), *O odgonoru* (Περὶ ἀποκρίσεως), *Izvod o odgonoru* (Ἐπιτομή περὶ ἀποκρίσεως), *O istraživanju* (Περὶ ζητήσεως), *O predikatu, Metrodoru* (Περὶ τῶν κατηγορημάτων πρὸς Μητρόδωρον), *O aktivnim i pasivnim glagolima, Filarhu* (Περὶ ὀρθῶν καὶ ὑπτίων πρὸς Φίλαρχου), *O hipotetičkim izrazima, Apolonidu* (Περὶ τῶν συναμμάτων πρὸς Ἀπολλωνίδου), *Pasilu o predikativima* (Πρὸς Πασύλου περὶ κατηγορημάτων), *O pet padeža* (Περὶ τῶν πέντε πτώσεων), *O izjavama određena po subjektu* (Περὶ τῶν κατὰ τὸ υποκειμενον ὠρισμένων ἐκφορῶν), *O značenju riječi, Stesagori* (Περὶ παρεμφάσεως πρὸς Στησαγόραν), *O imenicama* (Περὶ τῶν προσήγορικῶν), *O izjavama u jednini i množini* (Περὶ τῶν ἐνικῶν καὶ πληθυντικῶν ἐκφορῶν), *O izrazima, Sosigenu i Aleksandru* (Περὶ λέξεων πρὸς Σωσιγένην καὶ Ἀλέξανδρον), *O nepravilnosti kod izraza, Dionu* (Περὶ τῆς κατὰ τὰς λέξεις ἀνωμαλίας πρὸς Δίωνα), *O zabudama u vezi s glasovima* (Περὶ τῶν πρὸς τὰς φωνὰς σιωριτῶν λόγων), *O gramatičkim pogreškama u govoru, Dioniziju* (Περὶ σολοικίζοντων λόγων πρὸς Διονύσιου), *Neuobičajeni govori* (Ἄδγοι παρὰ τὰς συνηθείας), *Izrazi, Dioniziju* (Λέξεις πρὸς Διονύσιου), *O elementima govora i izgonošenoga* (Περὶ τῶν στοιχείων τοῦ γόγου καὶ τῶν λεγομένων), *O sintaksi izgonošenoga* (Περὶ τῆς συντάξεως τῶν λεγομένων), *O sintaksi i elementima iz-*

gonošenoga, Filipu (Περὶ τῆς συντάξεως καὶ στοιχείων τῶν λεγομένων πρὸς Φίλιππου), *O elementima govora, Nikiji* (Περὶ τῶν στοιχείων τοῦ λόγου πρὸς Νικίαν), *O izgonošenome uz drugo* (Περὶ τοῦ πρὸς ἕτερον λεγομένου), *Protiv onih koji ne razlučuju* (Πρὸς τοὺς μὴ διαφορούμενους), *O dvosmislenostima, Apoli* (Περὶ ἀμφιβολῶν πρὸς Ἀπολλᾶν), *O figurativnim dvosmislenostima* (Περὶ τῶν τροπικῶν ἀμφιβολῶν), *O figurativnoj dvosmislenosti u logičkom zaključku* (Περὶ συνημμένης τροπικῆς ἀμφιβολίας), *O Pantedonu spisu „O dvosmislenostima“* (Πρὸς τὸ περὶ ἀμφιβολῶν Πανθοῖδου), *O uvodu u ono što se tiče dvosmislenosti* (Περὶ τῆς εἰς τὰ ἀμφιβολίας εἰσαγωγῆς), *Izvod iz dvosmislenosti, Epikratu* (Ἐπιτομή τῶν πρὸς Ἐπικράτην ἀμφιβολῶν), *Zaključci za uvod u proučavanje dvosmislenosti* (Συνημμένα πρὸς τὴν εἰσαγωγὴν τῶν εἰς τὰς ἀμφιβολίας), *Umijeće govora i tropa, Dioskuridu* (Τέχνη λόγων καὶ τρόπων πρὸς Διοσκουρίδην), *O govornima* (Περὶ τῶν λόγων), *O sastavljanju tropa, Stesagori* (Περὶ τρόπων συστάσεως πρὸς Στησαγόραν), *Usporedba tropičkih iskaza* (Σύγκρισις τῶν τροπικῶν ἀξιωματῶν), *O recipročnim i hipotetičkim sudovima* (Περὶ ἀντιστρέφοντων λόγων καὶ συνημμένων), *Agatonu ili o problemima koji slijede* (Πρὸς Ἀγάθωνα ἢ περὶ τῶν ἐξῆς προβλημάτων), *O onome što služi za izvođenje zaključka s pomoću jedne ili više premisa* (Περὶ τοῦ τὰ συλλογιστικὰ τῶν μετ' ἄλλου τε καὶ μετ' ἄλλων), *O zaključcima, Aristagori* (Περὶ τῶν ἐκφορῶν πρὸς Ἀρισταγόραν), *O ređanju istog dokaza na više načina* (Περὶ τοῦ τατθεσθαι τοῦ αὐτὸν λόγον ἐν πλείοσι τρόποις), *Uz prigovor protiv toga da se isti dokaz može izvesti silogistički i nesilogistički* (Πρὸς τὰ αὐτενημενα τῷ τὸν αὐτὸν λόγον ἐν συλλογιστικῷ καὶ ἀσυλλογιστικῷ τετάχθαι τρόπῳ), *Uz prigovore protiv rješenja silogizama* (Πρὸς τὰ ἀντειρημένα ταῖς τῶν συλλογισμῶν ἀναλυρεφί), *Protiv Filonova spisa o tropima, Timostratu* (Πρὸς τὸ περὶ τρόπων Φίλωνος πρὸς Τιμοστρατον), *Sakupljeni logički spisi, Timokratu i Filomatu* (U vezi onoga što se tiče dokaza i tropa (Λογικὰ συνημμένα πρὸς Τιμοκράτην καὶ Φιλομαθῆ, εἰς τὰ περὶ λόγων καὶ τρόπων), *O konkluzivnim dokazima, Zenonu* (Περὶ τῶν περαιώντων λόγων πρὸς Ζήνωνα), *O prvim i nedokazivim silogizmima, Zenonu* (Περὶ τῶν πρώτων καὶ ἀναποδέκτων συλλογισμῶν πρὸς Ζήνωνα), *O rješenju silogizama* (Περὶ τῆς ἀναλύσεως τῶν συλλογισμῶν), *O izlišnim dokazima Pasilu* (Περὶ τῶν παρελκόντων λόγων πρὸς Πασύλου), *O pravilima koja se tiču silogizama*

(Περὶ τῶν εἰς τοὺς συλλογισμοὺς θεωρημάτων), *O uvodnim silogizmima, Zenonu* (Περὶ συλλογισμῶν εἰσαγωγικῶν πρὸς Ζήνωνα), *O tropima koji se tiču uvoda, Zenonu* (Περὶ τῶν πρὸς εἰσαγωγὴν τρόπων πρὸς Ζήνωνα), *O silogizmima prema pogrešnim figurama* (Περὶ τῶν κατὰ ψευδῆ σχήματα συλλογισμῶν), *Silogistički dokazi prema rješenju onoga što je nedokazivo* (Λόγοι συλλογιστικοὶ κατ' ἀνάλωσιν ἐν τοῖς ἀναποδέκτοις), *Istraživanja o tropima, Zenonu i Filomatu* (Τροπικὰ ζητήματα πρὸς Ζήνωνα καὶ Φιλομαθῆ), *O krivim dokazima, Atenadu* (Περὶ τῶν μεταπίπτοντων πρὸς Ἀθηνάδην), *Krivi zaključci u odnosu na srednji rojam* (Λόγοι μεταπίπτοντες πρὸς τὴν μεσότητα), *Protiv Aminijevih disjunktivnih sudova* (Πρὸς τοὺς Ἀμεινίου διαζευκτικούς), *O hipotezama, Meleagru* (Περὶ ὑποθέσεων πρὸς Μελέαγρον), *Hipotetički sudovi za zakone, Meleagru* (Λόγοι ὑποθετικοὶ εἰς τοὺς νόμους πρὸς Μελέαγρον), *Hipotetički sudovi za uvod* (Λόγοι ὑποθετικοὶ πρὸς εἰσαγωγὴν), *Hipotetički sudovi pravila* (Λόγοι υποθετικοὶ θεωρημάτων), *Rješenja Hedilovih hipotetičkih sudova* (Λύσεις τῶν Ἡδύλου ὑποθετικῶν), *Rješenja Aleksandrovih hipotetičkih sudova* (Λύσεις τῶν Ἀλεξάνδρου ὑποθετικῶν), *O izlaganjima, Laodamantu* (Περὶ ἐκθέσεων πρὸς Λαοδάμου), *O uvodu u „Izjivca“, Aristokreonu* (Περὶ τῆς εἰς τὸν ψευδομένον εἰσαγωγῆς πρὸς Ἀριστοκρέοντα), *Lažni dokazi za uvod* (Λόγοι ψευδομένοι πρὸς εἰσαγωγὴν), *O „Izjivcu“, Aristokreonu* (Περὶ τοῦ ψευδομένου πρὸς Ἀριστοκρέοντα), *Protiv onih koji smatraju da je nešto istovremeno i istinito i lažno* (Πρὸς τοὺς νομιζόντας καὶ ψευδῆ καὶ ἀληθῆ εἶναι), *Protiv onih koji „Izjivca“ razrješavaju logičkom diobom, Aristokreonu* (Πρὸς τοὺς διὰ τομῆς διαλύοντας τὸν ψευδομένον λόγον πρὸς Ἀριστοκρέοντα), *O tome da ne treba dijeliti neograničeno* (Πρὸς τὸ μὴ δεῦν τέμνειν τὰ ἀόριστα), *Uz prigovore protiv onih koji se suprotstavljaju dijeljenju neograničenog, Pasilu* (Πρὸς τὰ ἀντειρημένα τοῖς κατὰ τῆς τομῆς τῶν ἀορίστων πρὸς Πασύλου), *Rješenja prema starima, Dioskuridu* (Λύσεις κατὰ τοὺς ἀρχαίους πρὸς Διοσκουρίδην), *O rješenju „Izjivca“, Aristokreonu* (Περὶ τῆς τοῦ ψευδομένου λύσεως πρὸς Ἀριστοκρέοντα), *Rješenja Hedilovih hipotetičkih sudova, Aristokreonu i Apoli* (Λύσεις τῶν Ἡδύλου ὑποθετικῶν πρὸς Ἀριστοκρέοντα καὶ Ἀπολλᾶν), *Protiv onih koji tvrde da „Izjivca“ ima lažne premise* (Πρὸς τοὺς φάσκοντας τὰ λήμματα ἔχειν ψευδῆ τὸν ψευδομένον λόγον), *O negiranju, Aristokreonu* (Περὶ ἀποφάσκοντος πρὸς τὸν Ἀριστοκρέοντα), *Negativni dokazi za vježbu* (Λόγοι ἀποφάσκοντες πρὸς τὸν

'Αριστοκρέοντα), *Negativni dokazi za vježbu* (Λόγοι ἀποφάσκοντες πρὸς γυμνασίαν), *O dokazu koji je najbliži malom, Stesagori* (Περὶ τοῦ παρὰ μικρὸν λόγου πρὸς Στησαγόραν), *O dokazima prema pretpostavkama i o zabudama, Onetoru* (Περὶ τῶν εἰς τὰς ὑπολήψεις λόγων καὶ ἥσυχαιων πρὸς Ὀνήτορα), *O „skriivenom“, Aristobulu* (Περὶ τοῦ ἐγκεκαλυμμένου πρὸς Ἀριστοβούλου), *O „tajnom“, Atenadu* (Περὶ τοῦ διαλεληθότος πρὸς Ἀθηνάδην), *O „Nikomē“, Menekratu* (Περὶ τοῦ οὐτιδῶς πρὸς Μενεκράτην), *O dokazima koji se zasnivaju na neodređenom i određenom sudu, Pasilu* (Περὶ τῶν ἐξ ἀορίστου καὶ ὀρισμένου λόγων πρὸς Πασύλον), *O dokazu „Nitko“, Epikratu* (Περὶ οὐτιδῶς λόγου πρὸς Ἐπικράτην), *O sofizmima, Heraklidiu i Polisu* (Περὶ τῶν σοφισμάτων πρὸς Ἡρακλείδην καὶ Πόλλω), *O zagonetnim dijalektičkim dokazima, Dioskuridu* (Περὶ τῶν ἀπόρων διαλεκτικῶν λόγων πρὸς Διοσκουρίδην), *Protiv Arkesilajevne metode, Sferu* (Πρὸς τὸ Ἀρκεσιλάου μεθόδου πρὸς Σφαιρῶν), *Protiv navike, Metrodoru* (Κατὰ τῆς συνηθείας πρὸς Μητρόδωρον), *Za naviku, Gorgipridu* (Ἐπὶ τῆς συνηθείας πρὸς Γοργιπίδην), *Nacrt etičke teorije, Teoporu* (Ἐπιγραφή τοῦ ἠθικοῦ λόγου πρὸς Θεόπορον), *Etičke postavke (Θέσεις ἠθικαί), Vjerojatne premise za učenje, Filomatu* (Πιθανὰ λήμματα εἰς τὰ δόγματα πρὸς Φιλομαθῆ), *Definicije kreposnog čovjeka, Metrodoru* (Ὅρων τῶν τοῦ ἀστείου πρὸς Μητρόδωρον), *Definicije poročnog čovjeka, Metrodoru* (Ὅρων τῶν τοῦ φαύλου πρὸς Μητρόδωρον), *Definicije ljudi po sredini između kreposnih i poročnih, Metrodoru* (Ὅρων τῶν ἀναμέσων πρὸς Μητρόδωρον), *Definicije generičkih pojmova, Metrodoru* (Ὅρων τῶν κατὰ γένος πρὸς Μητρόδωρον), *Definicije prema ostalim umijećima, Metrodoru* (Ὅρων τῶν κατὰ τὰς ἄλλας τέχνας πρὸς Μητρόδωρον), *O sličnome, Aristoklu* (Περὶ τῶν ὁμοίων πρὸς Ἀριστοκλέα), *O definicijama, Metrodoru* (Περὶ τῶν ὀρων πρὸς Μητρόδωρον), *O onima koji pogrešno prigovaraju definicijama, Laodamantu* (Περὶ τῶν οὐκ ὀρθῶς τοῖς δόξαι ἀντιλεγόμενων πρὸς Λαοδάμαντα), *Vjerojatnosti u vezi definicija, Dioskuridu* (Πιθανὰ εἰς τοὺς δόξαι πρὸς Διοσκουρίδην), *O vrstama i rodovima, Gorgipridu* (Περὶ εἰδῶν καὶ γενῶν πρὸς Γοργιπίδην), *O razdiobama* (Περὶ διαφάσεων), *O suprotnostima, Dioniziju* (Περὶ ἐναντίων πρὸς Διονύσιον), *Vjerojatni dokazi za razdiobe, rodove i vrste, o suprotnostima* (Πιθανὰ πρὸς τὰς διαφάσεις καὶ τὴ γένη καὶ τὰ εἶδη, περὶ τῶν ἐναντίων), *O etimologijama, Dioklu* (Περὶ τῶν ἐτυμολογικῶν πρὸς Διοκλέα), *Etimologije, Diok-*

lu (Ἐτυμολογικῶν πρὸς Διοκλέα), *O poslovnica, Zenodotu* (Περὶ παροιμιῶν πρὸς Ζηνόδοτον), *O pjesmama, Filomatu* (Περὶ ποιημάτων πρὸς Φιλομαθῆ), *O tome kako treba razumijevati pjesme* (Περὶ τοῦ πῶς δεῖ τῶν ποιημάτων ακουέω), *Protiv kritičara, Diodoru* (Πρὸς τοὺς κριτικούς πρὸς Διόδωρον), *Protiv restauriranja slika, Timonaktu* (Πρὸς τὰς ἀναζωγραφίσεις πρὸς Τιμόνακτα), *O tome kako nešto izgovaramo i promišljamo* (Περὶ τοῦ πῶς ἕκαστα λέγομεν καὶ διανοούμεθα), *O predodžbama, Laodamantu* (Περὶ τῶν ἐνοσιῶν πρὸς Λαοδάμαντα), *O pretpostavci, Pitonaktu* (Περὶ ὑπολήψεως πρὸς Πυθώνακτα), *Dokazi za tvrdnju da mudrac neće pretpostavljati* (Ἀποδείξεις πρὸς τὸ μὴ δοξάζειν τὸν σοφόν), *O snvačanju, znanju i neznanju* (Περὶ καταλήψεως καὶ ἐπιστήμης καὶ ἀγνοίας), *O razumu* (Περὶ λόγου), *O upotrebi govora, Leptinu* (Περὶ τῆς χρήσεως τοῦ λόγου πρὸς Λεπτίνην), *O tome što su stari priznavali dijalektikom s dokazima, Zenonu* (Περὶ τοῦ ἐγκρίνειν τοὺς ἀρχαίους τὴν διαλεκτικὴν σὺν ταῖς ἀποδείξει πρὸς Ζήνωνα), *O dijalektici, Aristokreontu* (Περὶ τῆς διαλεκτικῆς πρὸς Ἀριστοκρέοντα), *O odgovorima dijalektičarima* (Περὶ τῶν ἀντιδιαλεγόμενων τοῖς διαλεκτικοῖς), *O govorništvu, Dioskuridu* (Περὶ τῆς ρητορικῆς πρὸς Διοσκουρίδην), *O držanju tijela, Kleonu* (Περὶ ἕξεως πρὸς Κλέωνα), *O umijeću i nedostatku umijeća, Aristokreontu* (Περὶ τέχνης καὶ ἀτεχνίας πρὸς Ἀριστοκρέοντα), *O razlici između vrlina, Diodoru* (Περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν ἀρετῶν πρὸς Διόδωρον), *O tome kakve su vrline* (Περὶ τοῦ πῶς εἶναι τὰς ἀρετὰς), *O vrlinama, Polisu* (Περὶ ἀρετῶν πρὸς Πόλλω), *O kreposti i zadovoljstvu, Aristokreontu* (Περὶ τοῦ καλοῦ καὶ τῆς ἡδονῆς πρὸς Ἀριστοκρέοντα), *Dokazi da zadovoljstvo nije glavni cilj* (Ἀποδείξεις πρὸς τὸ μὴ εἶναι τὴν ἡδονὴν τέλος), *Dokazi da zadovoljstvo nije dobro* (Ἀποδείξεις πρὸς τὸ μὴ εἶναι τὴν ἡδονὴν ἀγαθόν), *O onome što se govori o...* (Περὶ τῶν λεγομένων ὑπὲρ τῆς...)

HRISOGON (Χρυσόγονος), 5/4, st. pr. n. e. Grčki autor jedne poučne pjesme pod nazivom *Država*, podmetnute kao djelo sicilskog pjesnika Epipharmia.

● *Država* (Πολιτεία)

I

IDEJ (Ἰδαῖος), 5. st. pr. n. e. Grčki filozof iz Himere na Siciliji. Jedan od posljednjih pripadnika tzv. prirodne filozofije, pristalica Anaksimenovih postavki da je zrak počelo svemira.

● fragmenti filozofskog djela

ION s Hija (Ἴων), 5. st. pr. n. e. Grčki pjesnik porijeklom s Hija. Vrlo cijenjen kao traški pjesnik, a plodan na svim poljima pjesništva. Živio i djelovao uglavnom u Ateni. Jedan njegov prozni spis filozofskog je karaktera i bavi se pitanjem trijada kao strukturalnog principa u razumijevanju svijeta.

● fragmenti filozofskog djela

ISIDOR iz Aleksandrije (Ἰσίδωρος), oko 500. g. Grčki filozof, neoplatonovac, Proklov učenik i voditelj Akademije u Ateni. Život i djelo opisao je njegov učenik Damaskije, a fragmenti su tog spisa sačuvani kod Fotija.

○ nepoznato

J

JAMBLIH iz Halkide (Ἰάμβλιχος), 3/4 st. Grčki filozof porijeklom iz Halkide. Učenik Anatolija, a potom u Rimu Porfirija. Pod utjecajem svog učitelja opredjeljuje se za Plotinov filozofski sistem, no dalje ga razvija i formira zaseban filozofski smjer neoplatonizma koji se naročito raširio Sirijom, odakle je Jamblih porijeklom i kamo se vratio kao učitelj filozofije. Formiranju vlastitog sistema pripomogli su intenzivni dodiri s plotinovskim mistikom brojeva s jedne strane i s istočnjačkim okultizmom, magijom i teologijom s druge strane. Bio je protivnik kršćanstva. J. i njegovi učenici jedan su od

posljednjih otoka drevne antičke misli u nadiućem kršćanstvu.

● *Odgovor učitelja Abamona na pismo Porfirijeva (O egipatskim misterijama)* (Ἀβάμμωνος δὶ ἀσκάλου πρὸς τὴν Πορφύριου ἐπιστολὴν ἀπόκρισις) (*De mysteriis*)

● *Zbornik pitagorovskih misli* (10 knjiga, sačuvane 2, 3, 4. i 7) (*Συναγωγή τῶν πυθαγορείων δογμάτων*)

○ *O bogovima* (Περὶ θεῶν), *O duši* (Περὶ ψυχῆς), spis o kaldejskoj teologiji, 9 komentara uz Platonove spise (*Timej, Alkibijad I, Fedar, Fileb, Parmenid*) i Aristotelove spise (*Kategorije, O tumačenju, Analitika prva, Fizika*)

JUNIE BRUT, Marko (Marcus Iunius Brutus), 1. st. pr. n. e. Rimski političar i pisac. Sudionik urote protiv Cezara, ubio se poslije poraza kod Filipa 42. g. pr. n. e. Napisao nekoliko filozofskih spisa u okviru Platonove filozofske tradicije kao pristaša Akademije. Bavio se i poezijom, te historiografijom. Sačuvana su pisma u Ciceronovoj zbirci *Ad familiares*. Ciceron mu je posvetio nekoliko djela.

○ *O dužnostima* (*De officiis*), *O vrlini* (*De virtute*), *O trpnji* (*De patientia*).

JUNKO (Iuncus), 2. st. Grčki pisac jednog dijaloga o starosti protkanog brojnim filozofskim refleksijama različite provenijencije. Izvaci kod Ivana Stobljanina.

● *O starosti* (Περὶ γήραος).